

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra Syner (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "Syner", i Hjortø, Knud: *Syner*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2003, s. 141. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_01-shoot-idm140211094249680/facsimile.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Syner

ubevidste sjæleliv og dets betydning for kunsten og personligheden. Men også kærlighedens problem står frem: er den en hel passion, eller er den umbug som følge af sjælelig spaltning? Endelig er forfatterskabets steder antydet: kosmos eller byen, begge oplevet med rod i det fortrolige landlige miljø, hvorfra så mange af Hjortøs personer stammer. I modsætning til Jøns. V. Jensen, der ifølge litteraturforskeren Jørgen Elbek (Jøns. V. Jensen, 1966) overlevede sine oplevelser af det underste sjæleliv gennem en forkortelse af sit sind og tælt, ledte Hjortø sine erfaringer ind som en understrøm i sit store forfatterskab. Skal man i samtiden pege på en beslægtet forfatter, bliver det ikke den store Jensen, men Jakob Kaudsen, der i tiden flere gange var nomineret til Nobelprisen, og med hvem Hjortø delte romantype: en realistisk fortælling med en stærkt symbolistisk præget teknik. Desuden er de fælles om en analytisk tilgang til tilværelsens store spørgsmål, Knudsen ud fra en teologisk/filosofisk position, Hjortøs fra en psykologisk interesse. Hans livssyn var ikke forankret i en dogmatisk tro, men i en humanisme, der rummede åbenhed over for det almentreligiøse. Leks. i *Den gule kæmpe*, 1923 (en mytologisk Skabelses- og Udviklingsroman, siger Henning Kehler i *Kampen for Livsankuelse*, 1925). B.l.a. fordi hans fortællinger ikke formidler et færdigt standpunkt, men nok så meget udtrykker en erkendelsesakt og en søgen, er Hjortø ikke blevet folkeligt øje, men en forfinet intellektualiserende forfatter, en digternes digter.

Hjortøs egentlige gennembrud som forfatter kom med romanen *Føv*, 1903, der med genudgivelsen i billigbogsserien *Fjernads Folkebibliotek* (40.000 eksemplarer, 1954) er blevet Hjortøs mest udsædte bog. Her er vi i den verden, der forbinder land og hovedstad: småbyen med realskolen, det, der var Hjortøs virkelighed i en årrække. I bogens fine mekanik, der skildrer, hvordan borgerskabet skaffer sig af med en udfordrende skolebestyrer, klinger de forskellige toner på Hjortøs lyre smukt sammen med en let, distancerende ironi.

Tidligt i sit lange forfatterskab skævede Hjortø en række romaner (*Støv og stjerner*, 1904, *To verdens*, 1905, og *Hans Rådlev*, 1906; samlet 1944 under titlen *To verdens I-III*), der blev hans største indsats og hovedværk. Romanerne er ikke særlig store, og de har

forskellige persongallerier. De skildrer hver sin mandlige fantatypetype: æstetikeren, tænkeren og handlingens mand. Hovedpersonerne tegner tilsammen en række rene muligheder i tilværelsen. Det er nærliggende her at tænke på Søren Kierkegaards typer, og som et senere eksempel Henrik Stangerups romanserie om æstetikeren P.L. Møller (*Det er svært at dø i Dyrøpe*, 1985), etikeren P.W. Lund (*Vejen til Laguna Santa*, 1981) og den religiøse prins Jacob (*Bønder Jacob*, 1991).

Romanen *To verdenser* er den mest interessante. Den skildrer filologen og filosofen Niels Grandlev, realskolelærer i den lille by. For at analysere denne mandstype skal Hjortø bruge en figur til modstilling, og det bliver pigen Helga, der i ægteskabet med sin tidligere enkeblæker udvikler sig til en menneskeligt og kunstnerisk moden maleriende. Men for en moderne læser er det pigen, der er mest interessant, så hvad der blev glemt som en roman om en skolepedant, kan måske blive løftet frem i lyset som en tidlig og dybt interessant skildring af en kvindelig kunstnereksistens.

Portrættet af Helga rager op over andre kvindelige kunstner-skikkelser i litteraturen i disse år – og også over mange senere digteres kvindebilleder. I det hele taget står kvinderne stærkt i Hjortøs forfatterskab, ikke mindst den magtfulde *Fra Hertha*, 1914.

Den første situation i romanen *Hans Råtkov* viser den teknisk begavede halvstore dreng i færd med at snitte en vindmølle af træ. Alt er fint udført og beregnet, men den vil bare ikke køre. Han udvælger sig så en stor sten, og både iskold og vild kaster han den mod den genstridige mølle, indtil den har knuset nok og er helt knust.

De sjælelige eruptioner følger ham hele livet – han bliver ingeniør med speciale i sprængstoffer! Eksplosioner og pludselig brand følger ham, og hans indadvendte og forkrøblede følsomhed forhindrer ham i at knytte sig til nogen – og slet ikke i kærlighed. Han ender på en kro langt ude på landet ved Limfjorden. Han er rejst fra ulykke og sygdom, hvor hans »bevidsthed havde nået de sumpede farlige dybder, som vort sjæleliv synes at hvile på». Her forsøger han at tage sit liv op igen, men uden held. Men en vinterdag oplever han, at en ukendt dreng er faldet gennem isen. Uden at betænke sig kaster han sig ud og får reddet barnet op.